

مقدمه‌ای بر
مرتج و مرتعداری

دکتر محمد جعفر بحرانی

استاد دانشگاه شیراز

ویراستار:

ماشاله آپادانا

آییز

سرشناسه
 عنوان و پدیدآور : بحرانی، محمدجعفر
 مشخصات نشر : مقدمه‌ای بر مرتع و مرتع‌داری انگارش محمدجعفر بحرانی.
 تهران: آبیژ، ۱۳۸۵.
 مشخصات ظاهری : مرتع و مرتع‌داری -- ایران.
 شابک : مرتع و مرتع‌داری -- بومشناسی.
 978-964-970-050-2 : مرتع و مرتع‌داری -- بومشناسی.
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۷۸] - ۱۳۲
 یادداشت : واژه‌نامه
 موضوع : مرتع و مرتع‌داری.
 موضوع : مرتع و مرتع‌داری -- ایران.
 موضوع : مرتع و مرتع‌داری -- بومشناسی.
 رده‌بندی کنگره : SB ۱۹۳/۳۷
 رده‌بندی دیویی : ۶۳۳/۲۰۲
 شماره کتابخانه ملی : م۸۵-۵۰۲۱

آبیژ

مقدمه‌ای بر مرتع و مرتعداری

محمدجعفر بحرانی

آبیژ

وزیری

اول

زمستان ۱۳۸۶

۱۵۰۰

۱۴۴

۹۷۸-۹۶۴-۹۷۰-۰۵۰-۲

۲۵۰۰ تومان

● کتاب

● تالیف

● ناشر

● قطع

● نوبت

● تاریخ

● تیراژ

● صفحات

● شابک

● قیمت

مراکز پخش

کتابیران: خیابان آزادی، خیابان دکتر قریب، بعد از فرصت شیرازی، پلاک ۱۱

تلفن: ۶۶۵۶۶۵۰۹-۱۸

نوپردازان: خیابان لبافی‌نژاد، بین اردیبهشت و فروردین، پلاک ۲۰۶

تلفن: ۶۶۴۹۴۴۰۹۶۶۴۱۱۱۷۳

گرچه مراتع جهان برای سال‌ها توسط دامداران در حال بهره‌برداری هستند، ولی اطلاعات مربوط به واکنش گیاهان مرتعی نسبت به چرا، نسبتاً جدید است. در واقع، پژوهش‌های مربوط به بهره‌برداری و مدیریت مراتع، پس از سال‌های ۱۹۰۰ بدین سو آغاز شد. همین‌طور تا پیش از ۱۹۲۰ دانش علمی کافی جهت ارائه اصول و نظریه‌ها، انباشته نشده بود و تنها روش بهبود مدیریت مراتع، شیوه‌های آزمون و خطا بود.

هرچند، روش‌های مرتعداری از گذشته تاکنون تغییرات زیادی کرده، ولی هدف‌های اصلی اصولاً ثابت باقی مانده است. این اهداف شامل تأمین گوشت، آب، حیات وحش، ایجاد فضاهای سبز و گردشگاه‌ها براساس اصولی پایدار در زمین‌های نامناسب برای کشاورزی دایمی استوار هستند.

هدف این کتاب معرفی علم مرتعداری به دانشجویان و علاقه‌مندان به آن است. در عین حال، مطالب کتاب برای زیست‌شناسان، خاک‌شناسان، مرتعداران، دامداران و علاقه‌مندان به مدیریت منابع طبیعی نیز قابل استفاده است. نگارنده بیشتر توجه خود را به تهیه و آماده کردن مطالب به‌صورت فراگیر و در حد قابل استفاده برای دانشجویان عمدتاً رشته‌های کشاورزی معطوف ساخته است؛ گو این‌که، دانشجویان رشته‌های منابع طبیعی نیز می‌توانند از آن بهره‌مند شوند. فصل‌های اول تا چهارم کتاب درباره شناخت مرتع به‌صورت و ترتیب فراگیر، اکولوژیکی، مورفوفیزیولوژیکی و مفاهیم آنها در رابطه با نحوه بهره‌برداری از مراتع است. فصل چهارم در زمینه مدیریت پایدار مرتع بحث و گفتگو می‌کند. در فصل‌های پنجم و ششم، ارزیابی و ممیزی از مراتع جهت بهره‌برداری پایدار، احیا و اصلاح مراتع به اجمال بررسی شده است. از آنجا که چرای (تعلیف) کنترل شده اساس برنامه‌های مرتعداری را تشکیل می‌دهد، نویسنده بر روی این موضوع تأکید فراوان کرده است.

در ویراستاری کتاب کوشش شده است که در حد مقدور از واژه‌های فارسی استفاده شود. در عین حال، در مواردی معادل خارجی آن‌ها نیز هم به‌صورت پاورقی و هم در واژه‌نامه پایان کتاب ذکری به میان آمده است. بدین وسیله از ویراستاران علمی و ادبی و همچنین، از ماشین‌نویس‌های بخش زراعت و اصلاح نباتات دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز و مرکز انتشارات کتابپیران نیز سپاسگزاری می‌شود. ارسال دیدگاه‌های اصلاحی و یادآوری اشتباه‌های چاپی برای افزایش غنای این مجموعه در چاپ‌های بعدی، موجب تشکر و قدردانی است. تصویر روی جلد این کتاب، مراتع پیرامون قله دنا واقع در استان کهگیلویه و بویراحمد را نشان می‌دهد.

فهرست مطالب

۱	فصل اول. سخن آغازین
۱	پیشینه‌ی مرتعداری
۲	اهمیت اقتصادی مراتع
۳	علم مرتعداری
۳	مراتع و انواع آنها
۵	چندوچون مراتع در جهان
۶	مراتع ایران
۸	تقسیم‌بندی پوشش گیاهی ایران
۱۳	فصل دوم. بوم‌شناسی مراتع
۱۳	۱ دانش بوم‌شناسی و رابطه آن با مرتعداری
۱۴	۲ اجزای اکوسیستم‌های مرتعی
۱۶	کارکرد اکوسیستم مرتعی
۱۶	جریان انرژی در یک اکوسیستم مرتع
۱۸	چرخش عناصر غذایی در یک اکوسیستم مرتع
۲۱	توالی اکوسیستم‌های مرتعی
۲۴	رشد و توسعه خاک
۲۵	نقطه اوج مراتع و بهره‌وری از آنها
۲۶	توالی دومی
۲۷	برهمکنش‌های میان جامعه گیاهی و جانوران مرتعی
۲۸	پسروی جامعه‌های گیاهی
۳۳	دیگر موارد پیامدهای چرای بی‌رویه بر روی دام و پوشش گیاهی مرتع
۳۵	ارزش غذایی گونه‌های مهاجم

۳۷	فصل سوم. ویژگی‌های گیاهان مرتعی در رابطه با روند بهره‌برداری از آنها
۳۷	دیباچه
۳۸	ویژگی‌های مرفولوژیکی گونه‌های مرتعی در رابطه با چرا
۴۶	ویژگی‌های فیزیولوژیکی گیاه مرتعی در رابطه با چرا
۴۶	مواد غذایی ذخیره‌ای در گیاهان مرتعی و علوفه‌ای
۴۸	چرخه فصلی مواد غذایی ذخیره شده در گیاهان مرتعی-علوفه‌ای
۴۹	پیامدهای برداشت یا چرا بر میزان مواد ذخیره‌ای و دوره رشد گیاه
۵۱	تفاوت گونه‌های مرتعی از لحاظ پایداری به چرا
۵۲	تولیدمثل گیاهان مرتعی و پیامدهای چرا بر آنها
۵۶	پیامد زمان چرا بر میزان علوفه فرآوری شده
۵۷	پیامد چرا بر فرآوری علوفه توسط بوته‌ها و درختچه‌ها
۵۷	پیامد چراهای پی‌درپی و سنگین بر کیفیت علوفه، پوشش گیاهی و خاک
۵۸	اهمیت ریشه‌ها در رشد گیاهان مرتعی
۵۸	سایر پیامدهای چرا بر پوشش گیاهی مرتع
۶۱	فصل چهارم. مدیریت بهره‌برداری بهینه مراتع
۶۱	دیباچه
۶۱	نوع دام‌های مرتع
۶۷	تبادل تعداد دام‌ها و منابع علوفه‌ای مرتع
۷۱	فصل بهینه چرای مرتع
۷۴	پراکنش دام‌ها در مرتع
۷۷	سامانه‌های بهره‌برداری از مرتع به صورت چراگاه
۷۷	دیباچه
۷۸	تقسیم‌بندی سامانه‌های چرا
۸۴	مقایسه سامانه‌های چرا و نتایج فراگیر حاصل از آنها
۸۷	فصل پنجم. ممیزی و ارزیابی مراتع طبیعی
۸۷	دیباچه

۸۸	هدف‌های ارزیابی مراتع
۸۸	روش‌های ارزیابی مراتع
۸۹	تعیین ویژگی‌های پوشش گیاهی
۹۰	شکل و اندازه کرت‌ها یا کوادرات‌ها
۹۲	ظرفیت چرای مرتع
۹۳	تعیین ظرفیت چرای مرتع
۹۴	ضریب استفاده مجاز علوفه مرتع
۹۸	ضریب ارزش برتری علوفه
۱۰۰	محاسبات ظرفیت چرای مرتع از طریق ضریب استفاده مجاز و ارزش برتری علوفه
۱۰۱	تجزیه و تحلیل چگونگی و گرایش مرتع
۱۰۲	روش‌های تعیین گرایش مرتع
۱۰۹	روش‌های بهره‌برداری از مراتع در دست چرای
۱۱۰	گونه‌های شاخص یا کلیدی در تعیین بهره‌برداری از مرتع در حال چرای
۱۱۲	نواحی شاخص یا کلیدی در تعیین بهره‌برداری از مرتع
۱۱۴	ظرفیت چرای مراتع ایران
۱۱۷	فصل ششم. احیاء و اصلاح مراتع
۱۱۷	دیب‌باجه
۱۱۷	قرق مرتع
۱۱۸	روش‌های ذخیره آب در خاک
۱۲۲	کاشت گونه‌های مرتعی
۱۲۳	محاظت از گیاهچه‌ها، نهال‌ها و گیاهان مرتعی
۱۲۴	کاشت گیاهان به منظور جلوگیری از فرسایش خاک و تثبیت ماسه‌های روان
۱۲۴	هزینه‌های احیاء و اصلاح مراتع
۱۳۷	منابع
۱۴۳	واژه‌نامه